

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ПАВЛОВА ГАННА ВІКТОРІВНА

УДК: 37.013.73

**ЯКІСТЬ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ТА
КОНТЕКСТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Національного університету біоресурсів і природокористування України, Кабінет Міністрів України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Кравченко Алла Григорівна,
Національний університет біоресурсів та
природокористування України,
доцент кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Ярошенко Алла Олександрівна,
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова,
директор Інституту соціальної роботи та
управління;

кандидат філософських наук, доцент
Кісіль Микола Васильович,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
доцент кафедри державного управління
та місцевого самоврядування.

Захист відбудеться 04 жовтня 2013 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 03 вересня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Науковий інтерес до дослідження проблеми якості в освіті, категоріального визначення якості освіти та концептуального оформлення цього поняття знаходиться на стадії становлення. В останні десятиріччя ХХ століття системні уявлення про освіту як відкриту соціальну систему сприяли дослідженню механізмів її сутнісних внутрішньооб'єктних взаємозв'язків і середовища, в якому існують освітні системи і під дією якого можливі самоорганізаційні явища. Суттєвою якісною характеристикою сучасної освіти є процес узгодження трансформації освіти з динамікою сучасного розвитку цивілізації, а саме перехід від класичної освітньої моделі (здобуття освіти у першій половині життя) до безперервної (протягом життя). Реалізація такої трансформації потребує створення гнучкої освітньої системи, здатної до постійного самооновлення з урахуванням вимог сучасності. Освітні системи як відкриті сфери організованої людської діяльності і стосунків є багатовимірними, поліваріативними системами, що інтегрують до свідомості людей складну динаміку сучасного життя, а також сприяють підвищенню рівня їх освіченості як ступеня становлення особистості. Актуальність дослідження категорії якості освіти в філософському контексті, яке уможливорює усвідомлення зміни властивостей елементів системи та підсистем, зумовлена ще й тим, що якість освіти відображає рівень дезорганізації, надаючи фактичні об'єктивні дані взаємодії елементів системи всередині самої системи та відносно передбачених нормативних цілей певної освітньої системи.

Як категорія якість освіти об'єктивно визначає якісні характеристики елементів та компонентів системи на певному часовому етапі її розвитку. В філософському контексті вона характеризує якісні характеристики ідеального стану освітньої системи на певний час її розвитку для оптимізації організації системи освіти з метою досягнення такого ідеального стану.

Розуміння та визнання проблем сучасної освіти є необхідною умовою для адекватного оцінювання динаміки її якості. Розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, народу й особистості належить до пріоритетів державотворення. Наука і високі технології, інформація і освіта, культура і виховання особистості є провідною ланкою у ланцюгу першочергових завдань, в той час як якісна освіта є однією з ключових умов успішного розв'язання всього комплексу проблем і суперечностей, які стримують поступ прогресу. Основні напрямки модернізації освіти мають безпосереднє відношення до трансформації теперішньої освіти в освіту інформаційного суспільства, що, з одного боку, вимагає формування нових якостей, які стають актуальними в нових умовах, з іншого – використання нових можливостей, які з'являються завдяки новій техніці та технологіям в освітянській діяльності.

Сучасні тенденції в пізнанні та освіті вказують на кризовий стан традиційної освітянської парадигми. В умовах всебічних інтеграційних процесів, розвитку міждисциплінарних досліджень, комплексних проектів і

швидкоплинних процесів суспільного життя змінюються вимоги не лише до знань людини, але і до всієї її суб'єктивності. Відповідно до цього переосмислюється характер освітянської діяльності. Нова методологія означає безперервне оцінювання себе і середовища та виходить з постійного розуміння смислу того, що відбувається, а головним критерієм доцільності чи недоцільності усіх новацій при цьому є імператив збереження і розвиток індивідуального і особистісного буття людини.

Зміна концептуальних підходів до пізнання та місця у ньому людини, визнання того, що дезорганізаційні процеси, що відбуваються у суспільстві, є природними, об'єктивними і складають необхідний елемент соціального розвитку, переконує у необхідності зміни пріоритетів виховання молодого покоління для формування такої особистості, яка здатна усвідомлювати свою роль і місце у сучасному житті, нести відповідальність за власну діяльність. Освіта нині має стати однією з найбільш широких сфер людської діяльності, крім цього, освіта, розглядається як головний, провідний фактор соціального та економічного прогресу, адже найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства є людина-професіонал, яка здатна до творчого пошуку. Якість освіти має безпосереднє відношення до наповнення освіти, основи для формування ціннісних орієнтацій особистості.

Критична неузгодженість між нагальною потребою гарантування та забезпечення якості освіти і відсутністю комплексного концептуально-теоретичного підґрунтя для цього складає зміст *наукової проблеми*, на розв'язання якої спрямоване запропоноване дисертаційне дослідження.

Стан наукової розробки проблеми. Аналіз наукової літератури з даної теми виявив, що велика кількість наявних джерел не забезпечує її комплексного бачення: сучасні вітчизняні та зарубіжні автори переважно розглядають окремі складові якості освіти. Недоліком багатьох наукових публікацій останнього часу є захоплення авторами практичним використанням категорії «якість освіти», у зміст якої вони вкладають різноманітні поняття, часто неузгоджені, суперечливі або такі, що виключають одне одне. Широка вживаність словосполучення «якість освіти» вплинула на неоднозначність і деяку односторонність його розуміння. Певну роль в цьому відіграє складність поняттєво-категоріального апарату освітньої сфери, що призводить до варіювання значень і смислів тих чи інших понять та категорій в залежності від освітньої парадигми.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні автори розглядають якість освіти одразу у кількох різних аспектах: соціально-філософському, освітянському, педагогічному (В. Андрущенко, В. Астахова, К. Астахова, І. Булах, Л. Горбунова, В. Гуменюк, М. Згуровський, Г. Коджаспірова, О. Коджаспіров, В. Кремень, М. Култаєва, М. Лукашевич, В. Лутай, О. Ляшенко, І. Надольний, В. Ткаченко, М. Михальченко, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, І. Предборська, М. Степко та інші), соціально-філософському, філософсько-освітянському, управлінському (О. Величко, В. Вікторов, А. Гофрон, Т. Гусен, Д. Дзвінчук, Б. Жебровський, М. Кісіль, Т. Лукіна, В. Лунячек, С. Плаксій, М. Поташник,

А. Тайджман), суспільно-економічному, соціокультурному та освітянському (К. Корсак), соціальному та педагогічному (Г. Поберезька), освітянському, філософському, культури тринітаризму (О. Субетто), соціологічному (В. Кушерець, М. Романенко, О. Скін, Н. Щипачова, С. Щудло).

Намагання поглибити наявне наукове підґрунтя для вивчення можливості коректного тлумачення якості освіти у філософському контексті і нагальна потреба комплексного філософського аналізу проблеми стали спонукальними мотивами для власних досліджень філософського виміру і контекстуальних особливостей якості освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи безпосередньо пов'язана з науково-дослідною темою, що виконувалась у Національному університеті біоресурсів і природокористування України протягом 2009 – 2011 років № 110/324 – пр. «Розробка методології інтеграції ОКР "Магістр" в Національному університеті біоресурсів і природокористування України і Master of Science Wageningen University Нідерландів в галузях науки і знань 0401 "Природничі науки" і Environmental Science з посиленою фундаментально-гуманітарною складовою». Тема дисертації затверджена Вченою радою Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України 27 листопада 2012 року, протокол № 3.

Мета дослідження – здійснити філософський аналіз якості освіти як категорії в контексті парадигмальних вимірів освіти.

Для досягнення поставленої мети було необхідно послідовно виконати такі **завдання дослідження**:

- здійснити історико-філософський аналіз якісних характеристик освіти, що розкриває зміни специфіки об'єкту крізь призму визначення його властивостей при здійсненні аналізу освітніх парадигм;
- проаналізувати сучасні підходи до визначення якості освіти;
- окреслити філософський вимір феномена і категорії якості освіти в стратегії розвитку суспільства через дослідження проблеми якості освіти в контексті сучасних загальноцивілізаційних тенденцій, а також завдяки аналізу аксіологічного виміру якості освіти;
- сформулювати концептуальне підґрунтя для розуміння якості освіти як філософської категорії, яка дає можливість здійснювати прогностичну діяльність в освіті, визначаючи різні стратегії для досягнення певних результатів-зразків із наочним відображенням правдивості або помилковості при попередньому моделюванні;
- здійснити соціально-філософський аналіз якості освіти як елементу детермінації стратифікації суспільства;
- виділити соціальні чинники, що впливають на трансформацію якості освіти і дослідити основні напрямки трансформації сучасної освітньої системи.

Об'єктом дослідження є освіта як складна відкрита динамічна соціокультурна система, спеціалізована діяльність і фактор суспільного розвитку.

Предмет дослідження – якість освіти як категорія з філософським контекстом в єдності її сутності і змісту.

Методологічну основу дослідження складають загальнофілософська теорія пізнання; загальнонаукові принципи світоглядного плюралізму, об'єктивності дослідження і взаємозв'язку теорії з практикою; принцип наукового сходження від абстрактного до конкретного. Провідними методологічними прийомами стали синергетичний підхід та персоналістична редукція ідей, смислів та фактів, які прямо чи опосередковано пов'язані з проблемою якості освіти. Як підґрунтя використано системний, комплексний, цивілізаційний, інформаційний та аксіологічний підходи до осмислення проблеми.

Застосовано методи абстрагування, узагальнення, порівняння і систематизації при вивченні літератури, методи термінологічного аналізу і операціоналізації понять. Ступінь обґрунтованості положень дисертації забезпечувалась використанням логіко-аналітичних методів (дедукції та індукції), умовиводу за аналогією чи об'єктивними закономірностями, сполученням методів аналізу та синтезу.

У цілому, дослідження якості освіти проводилось на засадах пріоритетності основного принципу організації філософського знання – принципу гуманістичної спрямованості.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні якості освіти як філософської категорії, за допомогою якої відбувається динамічний процес корегування практичної освітньої діяльності по відношенню до теоретичного сценарію, при цьому якість освіти як категорія надає можливість спробувати визначити пріоритетність важливості параметрів для функціонування освітньої системи. На захист виносяться положення, що мають наукову новизну:

Вперше:

– розглянуто категорію якості освіти у філософському вимірі крізь призму синергетичного підходу. Вона відображає сукупність якісних характеристик освіти як системи, що самоорганізується та еволюціонує у своїй здатності відповідати встановленим та передбаченим потребам окремих особистостей та соціуму;

– на основі аналізу поняття якості освіти сформовано обґрунтоване концептуальне положення, за допомогою якого відбувається динамічний процес коригування практичної освітньої діяльності щодо теоретичного сценарію освітньої діяльності;

– визначено, що сутність цієї категорії обумовлюється якістю освіти як динамічним процесом, який визначається не лише результатом освітньої діяльності, але й вірогідним результатом як процесом формування якісних характеристик освіти, де такий результат уможливується внутрішнім

потенціалом та зовнішніми умовами: якість освіти як філософська категорія характеризує якісні особливості ідеального стану освітньої системи на певний час її розвитку для оптимізації організації системи освіти з метою досягнення ідеального стану.

Удосконалено:

– дослідження якості освіти крізь призму історично-філософського аналізу якісних характеристик освіти, який розкриває зміни специфіки об'єкту через визначення його властивостей під час розгляду освітніх парадигм; соціально-філософські підходи до інтерпретації освіти та її якості. Постмодерне, а також після-постмодерне (after-portmodernism) бачення світу вважається найбільш продуктивним підходом до вивчення якості освіти. Такий підхід дозволяє трактувати акт освітньої діяльності як активну взаємодію суб'єктів у комунікативному полі, що передбачає розуміння та домовленість про взаємоприйнятні правила і умови, де динамічний процес обговорення стандартів та норм для освіти з метою узгодження правил та умов освітньої діяльності має безпосереднє відношення до концепції якості освіти як поняття;

– дослідження якості освіти як елементу детермінації стратифікації суспільства, який розкриває взаємозв'язок ступеня якості освіти та змін у відносинах і зв'язках, що існують у суспільстві, надаючи можливість особистості відносно вільно визначати і змінювати власні рольові позиції (статуси) у різних типах соціальних організацій.

Отримали подальший розвиток:

– основні підходи до визначення контексту якості освіти як категорії, яка розглядається як складова властивостей та їх сукупності, що визначає структурність якості, тобто наявність обмежень (внутрішніх та зовнішніх) та їх багаторівневність; категорія «якість» розглядається як система (єдність) її часткових «суджень-визначень», де філософське трактування якості розкриває її в загальному виді і лише з об'єктивної сторони, ігноруючи суб'єктивну сутність якості;

– осмислення якості освіти у філософському вимірі, що полягає у визначенні норм та стандартизації як наочному проявленні якості освіти як категорії філософії, яка є необхідною для розуміння стану освітньої системи на певному часовому зрізі, наочній індикації освітніх процесів та їх результатів по відношенню до таких, що приймаються за норму, передбачення змін стандартів та індикаторів згідно динамічних процесів у суспільстві, що мають наслідком постійне обговорення і нове визначення норми;

– основні соціальні чинники, що впливають на трансформацію якості освіти; взаємозалежність якості життя від якості освіти, що зумовлює важливість розуміння таких соціальних чинників; трансформація змісту основних понять і цілей освіти в процесі трансформації освітніх систем сучасності, що привело до обґрунтування нового усвідомлення цілей освіти, при цьому абсолютистський критерій стандарту ставиться під питання. Стандартизація освіти, в такому контексті, базується не на спробах уніфікувати різних людей за допомогою освіти, проте на спробі дослідити і виявити ті

змінні із часом індикатори і критерії, причому якість освіти має бути складовою, яка постійно і безперервно еволюціонує.

Теоретичне і практичне значення дослідження полягає, насамперед, в актуалізації та соціально-філософській концептуалізації проблеми якості освіти як стрижневого явища в створенні необхідних умов для узгодження трансформації освіти з динамікою сучасного розвитку цивілізації, яке супроводжується зростаючою невідповідністю між просвітницькою парадигмою і сучасними реаліями освіти. Матеріали і висновки дисертації подають обґрунтоване цілісне уявлення щодо методологічних засад дослідження якості освіти як категорії з філософським контекстом в єдності її сутності і змісту. Визначені також соціальні чинники, які впливають на трансформацію якості освіти як елементу детермінації стратифікації суспільства в умовах найважливіших викликів сучасного світу. Висновки дисертації сприяють поглибленому розумінню якості освіти, загострюють увагу на якості егалітарної освіти як основної передумови забезпечення егалітарної якості життя.

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали дисертації можуть бути використані в освітянській та науково-педагогічній діяльності при підготовці навчальних програм, методик і спецкурсів, включаючи суміжні дисципліни, такі як педагогіка, психологія, соціологія, політологія тощо. Проведений у дисертації аналіз якості освіти крізь призму синергетичного підходу може бути використаний при моделюванні освітніх систем.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням. Всі результати і висновки отримані здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації обговорювались на наукових та теоретичних семінарах і засіданнях кафедри філософії Національного університету біоресурсів і природокористування України, а також знайшли відображення в доповідях на міжнародних наукових конференціях, а саме: Другому Міжнародному конгресі «Українська освіта у світовому часопросторі» (Київ, 2007); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Філософія освіти в контексті історико-філософського знання» (Дніпропетровськ, 2008); VII Міжнародній студентсько-аспірантській конференції «Філософія. Нове покоління» (Київ, 2012); Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету 2012» (Київ, 2012); V Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми культурної ідентичності: минуле і сучасне діалогу культур» (Острог, 2012); Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету 2013» (Київ, 2013).

Публікації. Основні положення дисертації викладені в 9 публікаціях, серед яких: 5 – статті у фахових виданнях з філософських наук, 1 – стаття в інших наукових виданнях, 3 – матеріали наукових конференцій.

Структура дисертації та її обсяг. Робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків і списку використаних джерел

(245 найменувань). Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 197 сторінок, з них основного тексту – 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, об'єкт і предмет дослідження, розкривається ступінь розробленості проблеми, визначені дослідницькі завдання та наукова новизна, показані методологічні основи дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, їх апробація, описується структура і обсяг дисертаційної роботи.

У **першому розділі** – «**Теоретико-методологічні засади та джерельна база дослідження феномену якості освіти**», – який присвячено пошуку і обґрунтуванню підходів до визначення контексту якості освіти, з'ясовано теоретичні та методологічні основи розв'язання досліджуваної проблеми.

В **підрозділі 1.1.** – «**Стан опрацювання проблеми і характеристика джерельної бази**» – проаналізовано якість освіти як категорію, що характеризується багатомірністю та багатопараметричністю. На цьому шляху виявлено, що різноманітні аспекти проблематики якості освіти є предметом зацікавленості багатьох дослідників, але комплексного світоглядного осмислення вона не набула. Наводяться думки О. Субетто, В. Луначека, Т. Лукіної, О. Ляшенко, В. Гуменюк, І. Булах, Г. Коджаспірова та О. Коджаспірова, М. Поташника, М. Кісіля, С. Щудло, В. Вікторова та інших, кожен з яких концентрує свою увагу на окремих аспектах якості освіти, розкриваючи цей феномен як політичну, соціальну, управлінську та педагогічну категорію, яка має цивілізаційний, соціально-системний і національно-регіональний вимір, характеризує освітньо-педагогічне, культурне, а також особистісне спрямування.

Визначено, що якість слід розглядати як цілісну характеристику об'єкта, не аналізуючи окремі властивості, проте, з позицій сукупності сутнісних характеристик, виходячи із функціональної єдності елементів системи освіти. Обґрунтовано, що якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства у певному часовому вимірі, тому його слід розглядати в динаміці тих змін, що характеризують поступ держави в контексті світових тенденцій. Зазначено, що якість освітньої діяльності не завжди дозволяє ставити і вирішувати завдання розвитку сучасного суспільства. У цьому зв'язку систематизовано дотичні позиції, окреслено значення центральної наукової проблеми дисертаційної роботи як актуального напрямку сучасної вітчизняної філософії і підкреслено необхідність виконання поставлених дослідницьких завдань у рамках парадигми постнекласичної науки.

У **підрозділі 1.2.** – «**Наявні підходи до визначення контексту якості освіти**» – зазначається, що сучасна філософія по-новому осмислює можливості та необхідності створення наукової світоглядної картини світу, в тому числі світу соціального. Концептуальними основами зміни наукових підходів до існування людини у соціумі, всесвіті є міждисциплінарний науковий напрямок,

що отримав назву «синергетика» або теорія хаосу (Г. Хакен, І. Пригожин, І. Стенгерс) і виконує функцію нового світоглядного принципу. Синергетичний підхід забезпечує більш ґрунтовну за суттю та повну за глибиною реалізацію основних дидактичних умов для організації навчально-виховного процесу на основі принципів науковості, систематичності, єдності конкретного та абстрактного, зв'язку теорії з практикою тощо.

Синергетичний підхід дозволяє розуміти якість освіти як сукупність властивостей системи, що самоорганізуються. Системи вищого рівня складності, до яких відноситься й освітня система, потребують, на думку М. Кагана адекватного їх природі трьохстороннього висвітлення: предметного, функціонального та історичного. Предметний аналіз допомагає вирішувати два завдання: визначення компонентів різних рівнів – підсистем і елементів, – з яких складається дана система, і виявлення взаємозв'язків між ними. За допомогою предметного та функціонального аналізу якість освіти інтерпретується як сукупність якостей компонентів різних рівнів, з яких складається система освіти. Історичний аналіз дозволяє розглянути якісні характеристики освітніх систем протягом всього часу їх розвитку і перетворення, що дозволяє аналізувати якість освіти як філософську категорію, яка динамічно відображає історичну достовірність або недостовірність стандартів та норм, що використовуються для того, щоб зробити якість освіти наочною.

Обґрунтовано необхідність використання синергетичної методологічної парадигми як сукупності прийомів дослідження для аналізу якості освітніх систем з метою створення філософської інтерпретації якості освіти, яка має відношення й до моделювання через постійні намагання передбачити, що саме буде необхідним в майбутньому для задоволення потреб особистості та суспільства, яке є середовищем життєдіяльності такої особистості.

Визначаючи якість освіти через розуміння освітньої моделі як логічно послідовної системи відповідних елементів, яка включає зміст освіти, проектування навчальних планів і програм, часткові цілі керівництва діяльністю тих, хто навчається, моделі групування учнів (студентів), методи контролю і звітність, способи оцінювання процесу навчання, – зазначено, що якість освіти стосується динамічного процесу вдосконалення елементів та складових системи освіти за допомогою постійного уточнення структури цілей освіти. Якість освіти характеризує динамічний процес коригування практичної освітньої діяльності щодо теоретичного сценарію освітньої діяльності. Саме якість освіти як категорія є необхідною для розуміння стану освітньої системи на певному часовому зрізі згідно динамічних процесів у суспільстві. Якість освіти у філософському контексті дає можливість здійснювати прогностичну діяльність в освіті, визначаючи різні стратегії для досягнення певних результатів-зразків із наочним відображенням правдивості або помилковості при попередньому моделюванні. Результати освітньої діяльності не можуть бути негативними, тобто вони або відповідають результатам-зразкам (тобто є задовільними, добрими, відмінними), або не відповідають (тобто є

незадовільними). В будь-якому з цих випадків процес освіти є таким, що відбувається. Однак, якість освіти показує, наскільки певна освітня модель або концептуальна освітня модель є адекватною для досягнення певних результатів-зразків за допомогою здійснення стратегій, які передбачало теоретичне прогнозування.

Дослідження і пізнання природи кризових явищ робить можливим розуміння якості освіти крізь призму синергетичного підходу, де криза системи – це закономірний етап її розвитку, тобто об'єктивна реальність, сама по собі нейтральна стосовно її оцінювання. За таких умов якість освіти у філософському контексті об'єктивно визначає якісні характеристики елементів та компонентів системи на певному часовому етапі її розвитку, уникаючи помилковості сприйняття такого етапу як негативного. За допомогою якості освіти процес моделювання системи передбачає, які кризи можуть випасти на долю цієї системи освіти, спробувати проаналізувати наслідки цих криз відповідно результатам-зразкам, що очікуються, дослідити можливий рівень управління цими процесами.

Протиріччя, що виникають під час дослідження якості освіти, зумовлені тим, що вдосконалення якості освіти є безперервним динамічним процесом, який має відношення до прогнозування та розуміння цілей освіти в майбутньому. Отже, стан освітньої системи, який полягає в оптимальному функціонуванні усіх її підсистем, коли цілі та завдання системи досягаються із найменшими витратами існуючих у рамках системи ресурсів, є ідеальним. Категорія якості освіти при такому стані перестає відображати майбутні очікування, індукуючи відповідність елементів системи нормам і стандартам. Однак, такий стан освітньої системи слід розглядати як ідеально-бажану мету, яку жодна соціальна система не в змозі досягти у процесі свого організаційного розвитку.

Другий розділ – «Філософський вимір контекстуального розгортання категорії якості освіти» – який складається з трьох підрозділів, присвячено аналізу якості освіти як філософської категорії, яка відображає стійкі взаємовідносини складових елементів освіти, що характеризують її специфіку і роблять можливим відрізнити феномен освіти як соціальної системи від інших об'єктів, історико-філософському аналізу якісних характеристик освіти, розкриттю сутності якості освіти та її функціонального значення для освітньої системи крізь призму аксіологічного виміру даної категорії.

Підрозділ 2.1. – «Формування і трансформація категорії якості освіти» – аналізує еволюцію змісту поняття «якість», внутрішні та зовнішні складові якості, концепцію якості як складової властивостей, основи предикатної формалізації властивості, де сукупність властивостей є динамічним елементом якості. Грунтуючись на визначенні якості як сукупності характеристик об'єкта, які відносяться до його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби, запропоновано визначати якість освіти як філософську категорію, що відображає сукупність якісних характеристик освіти як освітньої системи, яка самоорганізується та еволюціонує в своїй

здатності відповідати встановленим та передбаченим потребам окремих особистостей та соціуму. Наголошено, що дослідження, розуміння та визначення якості освіти набуло актуальності саме через те, що цей феномен є ключовим для вирішення питання якості для всіх, тобто рівноправного доступу до стандартизованого надання якісних освітніх послуг.

Дослідження якості освіти як фундаментальної категорії, яка має безпосереднє відношення до якості життєдіяльності, має також враховувати те, що остання є суб'єктивно-об'єктивною категорією, яка розкривається через ступінь задоволення внутрішніх та зовнішніх потреб. Ці потреби постійно та безперервно змінюються, що дає можливість розрізняти національний, політичний, технічний, економічний, соціальний, а також моральний аспекти якості. Суттєвим для феномену «якість освіти» є виявлення тих параметрів, що допомагають чітко прояснити доцільність і сумісність цілей навчальної діяльності, засобів їх досягнення та співвідношення завдань та досягнень.

У *підрозділі 2.2. – «Якість освіти в історико-філософському контексті»* – розглядаються різні контексти (педагогічний, соціологічний, психологічний, культурологічний та ін.) і аспекти (освіта як процес, як результат, як засіб, як умова, як цінність та ін.) аналізу феномена освіти, які обумовлюють його визначення і впливають на розуміння поняття «якість освіти». Якість освіти аналізується крізь призму освітніх парадигм, де «освітня парадигма» визначається як квінтесенція філософсько-освітніх і педагогічних поглядів, або як певний напрямок у філософії освіти і педагогіці. Саме цей підхід претендує на методологічний статус при аналізі історії освіти з точки зору зміни парадигм, і передбачає тісний зв'язок із культурно-історичним розрізненням типів наукової раціональності (типів філософського мислення за В. Конєвим; стратегій філософування за М. Мамардашвілі; або систем мислення за П. Бурдьє). Розглядаються класична, некласична та постнекласична парадигми освіти. Всебічне осмислення якості освіти в умовах сьогоденної дійсності примушує звернутися до особливостей сучасного філософського дискурсу, в якому йдеться про філософію не як про унітарну галузь знань, а про множинність, плюралістичність різних філософських точок зору. Одним із найвпливовіших у цьому спектрі виступає постмодерне, а також після-постмодерне (after-postmodernism) бачення світу не у формі певної системи поглядів, а як сукупності певних процедур конструювання реальності та її інтерпретації.

Основною якісною характеристикою сучасної освіти найбільш розвинених країн світу є процес узгодження трансформації освіти із динамікою сучасного розвитку цивілізації, а саме перехід від класичної освітньої моделі (здобуття освіти у першій половині життя) до безперервної (протягом життя). Реалізація такої трансформації потребує створення гнучкої освітньої системи, здатної до постійного самооновлення із урахуванням вимог сучасності.

У *підрозділі 2.3. – «Аксіологічний вимір якості освіти»* – розглядається аксіологічний вимір даної категорії. Якість освіти має безпосереднє відношення до наповнення освіти, основи для формування ціннісних орієнтацій

особистості, де зміст освіти, згідно О. Савченко, – це педагогічно адаптована культура людства, що виявляється в породженні нових культурних значень, цінностей, форм діяльності, в підтримці старої спадщини через її переосмислення й інтерпретацію в індивідуальному культурному космосі людини. Як опорна категорія, якість освіти постає як безперервний процес переформулювання та перепрочитання ідеалів для максимально швидкого узгодження швидко зростаючого рівня культури з метою максимального узгодження суперечностей між індивідуально неосяжним масивом культури та межами пізнання окремого індивіда, а також підвищення життєвої соціокультурної відповідності освіти, що реалізується через гармонізацію відносин освіти з суспільством, людиною, природою, культурою.

Якість освіти як сукупність «середнього нейтрального», що безперервно оновлюється, варіантів й інваріантів норм, що є необхідними в теперішньому для розуміння стандартів ідеалу освіти майбутнього, є суттєвою категорією моделювання, що, за Е. Макаряном, становить якісно новий механізм самозбереження людства, нову форму випереджувального відображення. Процес узгодження трансформації освіти із динамікою розвитку цивілізації змінює конфігурацію освітнього простору, вносячи в нього нові аспекти і виміри.

Якість освіти егалітарно уможливорює створення необхідних умов для власного усвідомлення різноманітних цінностей, діаметральність яких надає змогу особистості крізь власну сутність відчутти буттєві цінності, що є відтворенням світу, який сприймається в «пікових переживаннях» (А. Маслоу), станах, в яких особистість повинна проникати до суті речей. Якість життя людини залежить від ступеню пізнання особистістю себе самої, усвідомлення прагнень і цілей, тобто від ступеню пізнання і усвідомлення власного Прообразу, що постійно розвивається, представляючи людину їй самій та іншим, який, будучи онтологічним, феноменологічно представляє особистість. Самопізнання особистості ґрунтується на тому, наскільки вона наближується до власного «Я-ідеалу», при чому саме прагнення особистості досягти певного ідеального стану і є процесом розвитку особистості.

Освіта розуміється крізь призму якості освіти як фундаментальна основа створення реальної уяви про справжні та уявні цінності людини в різних життєвих сферах, де якість є процесом вдосконалення особистості завдяки створенню умов для реалізації відмінності, в той час як відмінність – це несхожість, визначеність крізь власну несхожість; вибір альтернатив або варіацій щодо орієнтації, тенденції або якості; різноманіття; контрверсійність.

Основним завданням **третього розділу – «Якість освіти як чинник соціокультурних змін у суспільстві»** – є аналіз взаємозв'язку між ступенем якості освіти та соціальною мобільністю, здатністю (готовністю) до соціальних переміщень, а також дослідження, як саме якість освіти впливає на створення умов або перешкод для таких переміщень, що має наслідком трансформацію сучасного суспільства.

У *підрозділі 3.1. – «Якість освіти як елемент детермінації стратифікації суспільства»* – розкриваються особливості суспільства як складної соціальної системи, структурно організованої цілісності, що утворюється різними елементами, компонентами та підрозділами, які, в свою чергу, також мають певний рівень організованості та упорядкованості власної структури.

Якість освіти гарантує і забезпечує реалізацію права людини на вільний вибір змісту, форм, режиму освіти, має безпосереднє відношення до створення сприятливих умов для соціальної ідентифікації, при чому адекватність соціальних образів залежить від рівня якості освіти, що забезпечується при наданні освітніх послуг і доступі до інформації.

Якість освіти як політична і соціальна категорія має відношення до системно-організаційного аспекту, а саме до створення, встановлення та регулювання соціального інституту освіти. Зауважено, що динамічне обговорення і зміни наповнення освіти згідно моніторингу індикаторів якості освіти як наочного відображення відповідності узгодження трансформації освіти із динамікою розвитку цивілізації, є передумовою адекватної регуляторної політики щодо надання освітніх послуг. Особливого значення така адекватність набуває за швидкої трансформації суспільства (перехід від одної форми організації суспільних відносин до такої, підґрунтям якої є діаметрально протилежні принципи організації економічної і політичної діяльності) із реформаторськими змінами нормативів регуляторної практики. За такого процесу контроль і спрямування поведінки людей у життєво важливих сферах, а також визначення, які з рольових позицій (статусів) залишаються сталими (незмінними) і які динамічно набувають іншого відтворення у різних типах соціальних організацій, відбувається саме через зміну детермінантів освіти як соціальної діяльності, а отже крізь нове визначення якості освіти.

У процесі безперервної освіти із високим рівнем якості, який гарантує і забезпечує менше перешкод для отримання доступу до освітніх послуг, різні інтереси представників різних соціальних груп видозмінюються із можливістю зменшення різниці між ними, що, в свою чергу, потенційно надає основу для спільності соціальних інтересів. Саме така спільність робить можливими зміни в рольових позиціях, а отже і соціальних позиціях як статусу індивіда, що, в свою чергу, надає підґрунтя для встановлення потенційно нової можливості змінити характер соціальних відносин, створюючи передумови для потенціальної соціальної мобільності.

У філософському контексті якість освіти характеризує динамічний процес, що відображає сукупність якісних характеристик освіти як освітньої системи, яка самоорганізується та еволюціонує в своїй здатності відповідати встановленим та передбаченим потребам окремих особистостей та соціуму. Порушення сталих і слабо контрольованих норм навіть окремими індивідами, в свою чергу, впливають на зміст освіти, маючи наслідком його нове формулювання та прочитання. Нове наповнення освіти зумовлює зміну внутрішніх і зовнішніх елементів якості освітньої системи як нової

визначеності, притаманної їй реальному існуванню за нових умов, що характеризується зв'язками з навколишнім середовищем на новому етапі розвитку в процесі соціальної трансформації. Безперервний процес нового формування та нового прочитання ідеалів з метою підвищення життєвої соціокультурної відповідності освіти зумовлює більш глибоке соціальне пізнання і, як результат, адекватне сприйняття і оцінювання соціальної реальності. Егалітарний доступ до акумульованих людських знань і досвіду є передумовою готовності особистості до сприйняття альтернативного бачення світу, зменшує нестачу інформації при категоризації, зумовлює формування адекватних соціальних образів, перехід чи переміщення індивіда з одної соціальної позиції до іншої.

Взаємозалежність якості життя та якості освіти зумовлює важливість розуміння соціальних чинників, вплив яких на якість освіти має своїм наслідком трансформацію цього складного явища. Визначенню і аналізу таких чинників присвячено *підрозділ 3.2. – «Вплив соціальних чинників на трансформацію якості освіти»*. Основними детермінантами зміни освітніх парадигм завжди виступали процеси, які охоплюють увесь спектр соціального, економічного та політичного життя суспільства. У сучасному світі глобальність виступає одним з найважливіших параметрів існування людського суспільства. Відображаючи процеси взаємообумовленості і взаємозалежності різних компонентів світової спільноти, глобальність виражає ідеї цілісності всього людства як соціобіологічного утворення. Соціально-політичні явища останнього десятиріччя стимулювали необхідність вироблення і обґрунтування глобальної парадигми суспільного розвитку, заснованої на розумінні цілісності світового соціально-економічного і культурно-освітнього простору. Всесвітня глобалізація проникає в усі сфери соціального життя і зокрема, до сфери освіти, що приводить до переосмислення місця освіти в сучасному суспільстві.

Наголошується, що з процесом глобалізації збігся період становлення цілком нового типу суспільства XXI століття – інформаційного. Провідна роль у формуванні суспільства знань належить освіті, оскільки інформаційне суспільство вимагає нових ідей, нових знань, яких набувають за допомогою нових способів прискореного навчання і постійного оновлення знань. Відповідно до цього змінюються і цілі освіти: якщо в доіндустріальному і індустріальному суспільстві найважливішою метою була передача знань від вчителя до учня, то в інформаційному суспільстві головною метою стає формування здібностей соціального значення, які визначають самостійність і соціально-комунікативні можливості особистості.

Формування нового ставлення до освіти на основі викладених вище принципів дозволить не тільки істотно підвищити її якість, але, найголовніше, зробити її адекватною за змістом тим новим умовам, в яких доведеться жити і працювати людям у XXI столітті, столітті інформації і наукових знань.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення і нове рішення наукового завдання, яке полягає у теоретичному осмисленні з методологічних позицій сучасної соціально-філософської думки якості освіти як філософської категорії.

Здійснене дослідження дає можливість в узагальнено-теоретичній формі зробити наступні висновки.

1. Проведено критичний аналіз стану розробки проблеми дослідження в національній та іноземній джерельній базі, який показав, що за умов відсутності ґрунтовного аналізу якості освіти як філософської категорії, пріоритетними аспектами, які стали предметом наукового дослідження, були педагогічний та управлінський аспекти якості освіти як комплексного поняття, що характеризує ефективність освітньої діяльності.

2. Проведено історично-філософський аналіз якісних характеристик освіти, який розкриває зміни специфіки об'єкту крізь призму визначення його властивостей під час розгляду освітніх парадигм. В сучасному гуманітарному знанні мають місце різні соціально-філософські підходи до інтерпретації освіти та її якості. Доведено, що постмодерне, а також після-постмодерне (after-portmodernism) бачення світу вважається найбільш продуктивним підходом до вивчення якості освіти. Крізь призму такого підходу, акт освітньої діяльності є активною взаємодією суб'єктів у комунікативному полі, що передбачає розуміння та домовленість про взаємоприйнятні правила і умови, де динамічний процес обговорення освітніх стандартів і норм з метою узгодження правил та умов освітньої діяльності має безпосереднє відношення до концепції якості освіти як поняття.

3. При аналізі освітньої проблематики сучасної української і зарубіжної філософії освіти стає очевидною суперечлива ситуація, коли поняття «якість освіти» вживається як ключове, проте, наразі не отримано однозначного його трактування, у зв'язку із чим до змісту залучаються різноманітні поняття, часто неузгоджені, суперечливі або такі, що взаємовиключають одне одне. Таким чином, спостерігається недостатнє опрацювання категоріального контексту якості освіти саме в філософському ракурсі, зважаючи на те, що актуальність таких досліджень видається досить очевидною. Доведено, що природа проблематики визначення якості освіти виходить із протиріччя між сучасними потребами суспільства, зокрема, економіки суспільства, та результатами діяльності освітніх систем, які не завжди і не в усьому відповідають таким потребам.

4. Дане дослідження фокусується переважно на філософському аналізі якості освіти як категорії. В результаті цього аналізу виявилось, що категорія «якість» є системою (єдністю) її часткових «суджень-визначень», де філософське трактування якості розкриває її в загальному виді і лише з об'єктивної сторони, ігноруючи суб'єктивну сутність якості. Значну увагу надано специфіці якості як складової властивостей та їх сукупності, що

визначає структурність якості, тобто наявність обмежень (внутрішніх та зовнішніх) та їх багаторівневність. Якість освіти в філософському контексті відображає сукупність якісних характеристик освіти як освітньої системи, що самоорганізується та еволюціонує в своїй здатності відповідати встановленим та передбаченим потребам окремих особистостей та соціуму. Сутність цієї категорії обумовлюється тим, що якість освіти є динамічним процесом, що визначається не лише результатом освітньої діяльності, але і можливим результатом як процесом формування якісних характеристик освіти, де такий результат уможлиблюється внутрішнім потенціалом та зовнішніми умовами. Визначаючи концептуальні принципи вивчення феномену, ми спиралися на теорію пізнання, яка має як аналітичні, так і аксіологічні аспекти. Аналіз сучасних освітніх парадигм дозволяє зробити висновок, що базовими аксіологічними домінантами сучасної освіти є свобода і творчість особистості. При цьому аналіз альтернативних варіацій інтерпретації якості освіти є розв'язанням епістемологічної проблеми.

5. Досліджуючи якість освіти у філософському вимірі, обґрунтовано, що визначення норми та стандартизація як наочний вияв якості освіти мають враховувати нелінійність освітніх систем, при цьому якість освіти як категорія надає можливість визначити пріоритетність параметрів функціонування освітньої системи. Таким чином, якість освіти визначається нами як філософська категорія, за допомогою якої відбувається динамічний процес коригування практичної освітньої діяльності щодо теоретичного сценарію освітньої діяльності. Встановлено, що саме якість освіти як категорія філософії є необхідною для розуміння стану освітньої системи на певному часовому зрізі, наочної індикації освітніх процесів та їх результатів, які приймаються як норма, передбачення змін стандартів та індикаторів згідно динамічних процесів у суспільстві, що мають наслідком постійне обговорення і нове визначення норми. Якість освіти як філософська категорія дає можливість здійснювати прогностичну діяльність в освіті, визначаючи різні стратегії для досягнення певних результатів-зразків із наочним відображенням правдивості або помилковості при попередньому моделюванні, відображаючи рівень дезорганізації, надаючи фактичні об'єктивні дані взаємодії елементів системи. Однак, протиріччя ситуації полягає в тому факті, що аналіз якості освіти уможлиблює розуміння стандартів як ідеальних станів речей (ідеалів) для певної системи освіти на певному етапі її розвитку та функціонування, в той час як процес визначення стандартів є досить важким, оскільки їхнє чітке визначення із забезпеченням можливості оцінювання рівня досягнення саме таких стандартів – викликає труднощі та суперечливості. Протиріччя, що виникають під час дослідження якості освіти, зумовлені тим, що вдосконалення якості освіти є безперервним динамічним процесом, що має відношення до прогнозування та розуміння цілей освіти в майбутньому. Отже, стан освітньої системи, який полягає у оптимальному функціонуванні усіх її підсистем, коли цілі та завдання системи досягаються із найменшими витратами існуючих у рамках системи ресурсів, є ідеальним. Категорія якості освіти при такому стані

перестає відображати майбутні очікування, індукуючи відповідність елементів системи нормам і стандартам. Отже, якість освіти як філософська категорія характеризує якісні характеристики ідеального стану освітньої системи на певний час її розвитку для оптимізації організації системи освіти з метою досягти такого ідеального стану.

6. Здійснено філософсько-соціальний аналіз взаємозв'язку між ступенем якості освіти та соціальною мобільністю. Встановлено, що якість егалітарної освіти зумовлює зміни у відносинах і зв'язках, що існують у суспільстві, надаючи можливість особистості відносно вільно визначати і змінювати власні рольові позиції (статуси) у різних типах соціальних організацій. Від ступеню якості освіти залежить те, наскільки зміни в суспільному житті будуть уможливлувати або перешкоджати розвиткові особистості, беручи до уваги такі аксіологічні домінанти освіти, як свобода і творчість. Політизація дискурсу щодо цього складного питання, де основними наочними показниками управління якістю освіти (менеджменту якості) досить часто є публічна демонстрація квалітативних показників-індикаторів ефективності освітньої діяльності. Підґрунтям таких спекуляцій є вибіркоче обмеження егалітарного доступу до якісної освіти, за допомогою чого верхній шар бюрократії відстоює власні приватні інтереси. Ступінь якості освіти визначається наповненням освіти, її змістом як основою для формування ціннісних орієнтацій особистості. Безперервний процес переформулювання та перепрочитання ідеалів з метою підвищення життєвої соціокультурної відповідності освіти зумовлює більш глибоке соціальне пізнання і, як результат, адекватне сприйняття і оцінювання соціальної реальності. Егалітарний доступ до акумульованих людських знань і досвіду є передумовою готовності особистості до сприйняття альтернативного бачення світу, зменшує нестачу інформації при категоризації, зумовлює формування адекватних соціальних образів, перехід чи переміщення індивіда з одної соціальної позиції до іншої. Свобода вибору особистістю власного бажаного статусу уможливорюється забезпеченням якісної егалітарної освіти, сприяючи постійному розвиткові суспільства, динаміка якого залежить від соціальної мобільності елементів соціальної структури. Таким чином, забезпечення можливості переміщення індивіда від однієї соціальної позиції до іншої, що зумовлюється гарантуванням і забезпеченням якості егалітарної освіти – якості освіти для всіх – є передумовою розвитку суспільства як складної соціальної системи, структурно організованої цілісності, комплексного, багатомірного утворення. При цьому рівень якості освіти відіграє ключову роль у егалітарному покращенні та забезпеченні якісної життєдіяльності особистостей у соціумі.

7. Здійснено аналіз основних соціальних чинників, що впливають на трансформацію якості освіти. Розкрито взаємозалежність якості життя та якості освіти, що зумовлює важливість розуміння соціальних чинників, вплив яких на якість освіти має своїм наслідком трансформацію цього складного явища. Досліджено трансформацію змісту основних понять і цілей освіти в процесі трансформації освітніх систем сучасності, що привело до обґрунтування нового

усвідомлення цілей освіти. Стандартизація освіти в такому контексті базується не на спробах уніфікувати різних людей за допомогою освіти, а на прагненні дослідити і виявити змінні із часом індикатори і критерії, причому якість освіти має бути складовою, яка постійно і безперервно еволюціонує.

Огляд літератури з теми дослідження виявив дефіцит концептуального філософського розуміння проблеми і показав, що сучасний дискурс з питань якості освіти характеризується інтенсивним пошуком адекватних відповідей на виклики, які постають перед національними освітніми системами.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у таких публікаціях автора:

1. Павлова Г.В. Якість освіти в контексті сучасності / Г.В. Павлова // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. – Т. XXI. – С. 38-46.

2. Павлова Г.В. Розвиток постнекласичної освітньої парадигми / Г.В. Павлова // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: [зб. наук. праць]. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 300-306.

3. Павлова Г.В. Трансформація якості освіти / Г.В. Павлова // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 60 (№5). – С. 587-591.

4. Павлова Г.В. Підходи до визначення контексту якості освіти / Г.В. Павлова // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2013. – Випуск 70 (№3). – С. 675-679.

5. Павлова Г.В. Синергетичний підхід до якості освіти / Г.В. Павлова // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2013. – Випуск 71 (№4). – С. 693-697.

6. Павлова Г.В. Якість освіти як аксіологічна категорія / Г.В. Павлова // Наукові записки. Серія «Культурологія». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Випуск 9. – С. 257-265.

7. Павлова Г.В. Якість освіти в контексті сучасності / Г.В. Павлова // Українська освіта у світовому часопросторі: Матеріали Другого Міжнародного конгресу (25-27 жовтня 2007 р., м. Київ). – К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. – Кн. 1. – С. 398-399.

8. Павлова Г.В. Якість освіти як чинник соціокультурних змін в суспільстві / Г.В. Павлова // Дні науки філософського факультету – 2012: Міжнародна наукова конференція (18-19 квітня 2012 р., м. Київ): [матеріали доповідей та виступів]; [редкол.: А.Є. Конверський та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – Ч. 7. – С. 144-146.

9. Павлова Г.В. Якість освіти у синергетичній освітянській парадигмі / Г.В. Павлова // Дні науки філософського факультету – 2013: Міжнародна наукова конференція (16-17 квітня 2013 р., м. Київ): [матеріали доповідей та

виступів] / [редкол.: А. Є. Конверський та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – Ч. 6. – С. 267-269.

АНОТАЦІЇ

Павлова Г.В. Якість освіти: філософський вимір та контекстуальні особливості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2013.

У дисертації проведено критичний аналіз стану розробки проблеми якості освіти, здійснено історично-філософський аналіз якісних характеристик освіти, який розкриває зміни специфіки об'єкту крізь призму визначення його властивостей під час розгляду освітніх парадигм.

Аспектом новизни даної дисертаційної роботи виступає аналіз проблеми якості освіти в історико-філософському контексті, визначення якості освіти як категорії крізь призму філософського виміру, а також аналіз аксіологічного виміру якості освіти. Розкрито специфіку проблематики визначення якості освіти, яка виходить із протиріччя між сучасними потребами суспільства та результатами діяльності освітніх систем, які не завжди і не в усьому відповідають таким потребам. Обґрунтовано ідею, що якість освіти в філософському контексті відображає сукупність якісних характеристик освіти як освітньої системи, що самоорганізується та еволюціонує в своїй здатності відповідати встановленим та передбаченим потребам окремих особистостей та соціуму. Обґрунтовано ідею, що сутність цієї категорії обумовлюється тим, що якість освіти є динамічним процесом, що визначається не лише результатом освітньої діяльності, але і можливим результатом як процесом формування якісних характеристик освіти, де такий результат уможливується внутрішнім потенціалом та зовнішніми умовами.

Ключові слова: якість освіти, аксіологічний вимір, синергетичний підхід, освітні парадигми, освітні системи, трансформація.

Павлова А.В. Качество образования: философское измерение и контекстуальные особенности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10. – философия образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2013.

В диссертации проведен критический анализ состояния разработки проблемы качества образования, осуществлен историко-философский анализ качественных характеристик образования, который раскрывает изменения специфики объекта через определение его свойств при рассмотрении парадигм образования. Доказано, что постмодерное, а также после-постмодерное мировоззрение считается наиболее продуктивным подходом к изучению качества образования.

Аспектом новизны данного диссертационного исследования выступает анализ проблемы качества образования в историко-философском контексте, определение качества образования как категории сквозь призму философского измерения, а также анализ аксиологического измерения качества образования. Раскрыта специфика проблематики определения качества образования, причиной которой является противоречие между потребностями современного общества и результатами деятельности систем образования, которые не всегда и не во всем отвечают таким потребностям. Обосновано идею, что качество образования в философском контексте отображает совокупность качественных характеристик образования как системы образования, которая самоорганизуется и эволюционирует в своей способности отвечать установленным и предсказанным потребностям отдельных личностей и социума. Обосновано идею о том, что суть этой категории обусловлена тем, что качество образования является динамическим процессом, который определяется не только результатом образовательной деятельности, но и возможным результатом как процессом формирования качественных характеристик образования, где такой результат становится возможным благодаря внутреннему потенциалу и внешними условиями.

Исследуя качество образования в философском измерении, доказано, что определение нормы и стандартизация как явное проявление качества образования должны учитывать нелинейность систем образования, при чем качество образования как категория дает возможность определить приоритетность параметров функционирования образовательной системы. Качество образования определяется нами как философская категория, при помощи которой происходит динамический процесс коррекции практической образовательной деятельности по отношению к теоретическому сценарию образовательной деятельности. Установлено, что именно качество образования как категория философии является необходимой для понимания состояния образовательной системы в определенный период времени, явной индикации образовательных процессов и их результатов, которые принимаются за норму, предвидения изменений стандартов и индикаторов согласно динамических процессов, которые происходят в обществе, и вследствие которых происходит постоянное обсуждение и новое определение нормы. При помощи качества образования как философской категории возможно осуществлять прогнозирование в образовании, определяя разные стратегии для достижения определенных результатов-образцов с явным отображением правдивости или ошибочности при предварительном моделировании, отображая уровень дезорганизации, предоставляя фактические объективные данные взаимодействия элементов системы.

В исследовании проведен философско-социальный анализ взаимосвязи между степенью качества образования и социальной мобильностью. Осуществлено попытку определить и решить ряд сложных социальных вопросов, связанных с анализом качества образования как фактора социокультурных изменений в обществе. Сделан вывод о том, что качество

эгалитарного образования предопределяет изменения в отношениях и связях, которые существуют в обществе, давая возможность личности относительно свободно определять и изменять собственные ролевые позиции (статусы) в разных типах социальных организаций. В связи с этим в работе рассмотрено основные социальные факторы, которые влияют на трансформацию качества образования, исследовано трансформацию содержания основных понятий и целей образования в процессе трансформации систем образования современности, что привело к обоснованию нового осознания целей образования. В связи с этим предложено авторское определение понятия качества образования.

Ключевые слова: качество образования, аксиологическое измерение, синергетический подход, образовательные парадигмы, образовательные системы, трансформация.

Pavlova G.V. Quality of Education: Philosophical Dimension and Contextual Peculiarities. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philosophy. Speciality 09.00.10. – Philosophy of Education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2013.

A critical analysis of the state of the study of the problem of quality of education and a historical and philosophical analysis of the qualitative characteristics of education revealing the transformation of the object's peculiarities through the definition of its attributes while studying education paradigms are given in the thesis.

Analyzing quality of education in the historical and philosophical context, defining quality of education as a category in a philosophic dimension, and analyzing an axiological dimension of quality of education is the novelty of the thesis. The manuscript deals with the peculiarities of defining quality of education which follows from the contradiction between the needs of the society of nowadays and the outputs of education systems that cannot always meet the needs of that kind. It is grounded that in a philosophical context quality of education reflects gross attributes of education as a system, being self-organizing and evolving in its capacity to meet the requirements of individuals and the society, the needs being set, predicted, and forecast. It is also grounded that the essence of the category should be realized considering quality of education as a dynamic process which is influenced on not only by the outputs of education, but by a possible impact as a process of the formation of education attributes, the impact being predetermined both by the internal potential and external environment.

Key words: quality of education, axiological dimension, synergic approach, education paradigms, systems of education, transformation.